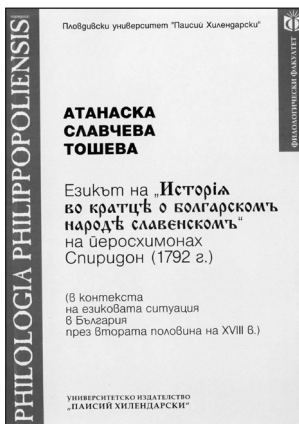

Атанаска Тошева. Езикът на „История во кратце о болгарском народе славенском“ на йеросхимонах Спиридон (1792 г.) (в контекста на езиковата ситуация в България през втората половина на XVIII в.).

Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“, 2009. – 301 с.

За три десетилетия от втората половина на XVIII в. (1762 – 1792 г.) в българското книжовно пространство се появяват три истории – Паисиевата, Зографската и Спиридоновата, които поставят началото на възрожденската ни историография. *История во кратце* на йеросхимонах Спиридон се нарежда непосредствено след *История славеноболгарская* на Паисий и се определя като второто по значимост историографско съчинение в българската книжнина на осемнадесетото столетие. Въпреки тази висока оценка вече повече от век (след изданието на Златарски от 1900 г.) проучванията върху тази най-известна Спиридонова творба са частични и предимно историко-

литературни. Липсва цялостно изследване на езика на неговата *История*. А той заслужава специално внимание, защото е неотделима част от езиковата ситуация в един преходен за българската книжнина период, в който се преплитат няколко основни лингвистични системи. Тази съществена празнота в езиковата наука се запълва с наскоро излязлата от печат книга на Атанаска Тошева *Езикът на „История во кратце о болгарском народе славенском“ на йеросхимонах Спиридон (1792 г.) (в контекста на езиковата ситуация в България през втората половина на XVIII в.)*. Авторката е добре позната на всички, които се интересуват от проблемите на историята на руския и българския книжовен език, лексикологията, лингвокултурологията и историята на християнската култура. Широката ѝ професионална подготовка проличава в избрания методологически подход към съчинението на Спиридон – чрез комплексен филологически анализ на един конкретен текст да се стигне до обобщения за състоянието на книжовноезиковата практика в края на XVIII и началото на XIX век.

Книгата, която е първото всестранно лингвистично проучване на Спиридоновата *История во кратце*, се състои от увод (с. 5 – 25), четири глави (с. 26 – 280), заключение (с. 281 – 284) и списък на използваната литература (с. 285 – 301). Четирите глави проследяват четирите нива – графика, правопис и фонетика (*Графични, пунктуационни и правописно-фонетични*

особености, с. 26 – 49), морфология (*Морфологични особености*, с. 50 – 149), синтаксис (*Синтактични особености*, с. 150 – 226) и лексика (*Характерни черти на лексиката на „История во кратце о болгарском народе славенском“*, с. 227 – 280), в езика на йеросхимонах Спиридон, разглеждани в контекста на съответните развойни процеси от старобългарския до новобългарския период. Така анализът обхваща всички езикови равнища. Нещо повече – той е осъществен на широка основа: диахронно (съпоставки със старобългарски, среднобългарски и църковнославянски) и синхронно (съпоставки с езиковите формации през втората половина на XVIII в.).

Едно от големите достойнства на книгата е разграничаването на различните езикови влияния в *История во кратце* с оглед на ролята им в изграждането на новобългарския книжовен език. Внимателно (където е възможно) е отделена старобългарско-среднобългарската традиция от църковнославянската, дамаскинарската от среднобългарската и църковнославянската. Авторката в детайли проследява взаимодействието между традиционнокнижовни и народно-разговорни елементи, като акцентира върху двете линии на усвояване на традицията – приемственост от домашната книжовна практика и църковнославянско влияние. Заключениеята на А. Тошева за отношението на Спиридон към книжовното наследство и към съвременния му говорим език допълват представата за езиковата ситуация в България през втората половина на XVIII в. Въведеният в научно обращение и задълбочено интерпретиран нов лингвистичен материал е несъмнен принос към историята на българския книжовен език през Възраждането. Като научни постижения бих определила и дефинираната специфика на някои църковнославянски черти (както структурни, така и резултат от функционирането им в светска творба), оригиналните авторски наблюдения за източниците и пътищата на формиране на църковнославянската норма и влиянието на руския език.

Така подобаващо е очертано мястото на *История во кратце* в книжовноезиковия процес в началото на Българското възраждане – и във връзка с предхождащата я книжовна традиция, и по отношение на практиката на първите възрожденски книжовници. Не се съмнявам, че прецизните и детайлни наблюдения на А. Тошева върху езика на Спиридоновата историографска творба ще превърнат представяната тук книга в интересно и търсено четиво.

Татяна Славова